

Jiří Krátký: Ministerstvo zahraničních věcí ČR a krajané

Vážený pane místopředsedo, vážení páni senátoři, krajané, přátelé, kolegové,

je mi potěšením vystupovat v tomto panelu, i když Vám mohu hned na začátku říct, že nevýhodou druhého dne je, že vystupující má pocit, že všechno podstatné již bylo řečeno. Je to tak trochu i nevýhoda v mém případě, jako v pořadí třetího zástupce MZV, protože už jste mohli včera slyšet pana ministra zahraničních věcí Jakuba Kulhánka, a rovněž pana náměstka Martina Smolka. A jak už to bývá, postupuje se od toho nejdůležitějšího po toho méně důležitého, anebo od toho obecnějšího po více konkrétní. Já jsem především velmi rád, že téma korespondenční volby již zde otevřel, a ve skutečnosti již také celé představil pan senátor Tomáš Czernin. Já se tím pádem, jako zástupce exekutivy, mohu věnovat jiným tématům a mohu už jen říci to, co již vlastně také zmínil i Tomáš Czernin, že rovněž ministerstvo zahraničí na této otázce odvedlo svůj díl práce, ale další projednání v této věci již patří politikům. Předložili jsme důležité argumenty, ale opravdu, jejich samotné vyhodnocování v tomto momentu už nepatří exekutivě.

Nyní se proto rád znovu vrátím k roli mostu, kterou máme jako ministerstvo zahraničí především, a o které včera rovněž hovořili jak pan ministr Kulhánek, tak pan náměstek Smolek. Je to role mostu mezi domácími a zahraničními záležitostmi v krajské agendě. V našem případě krajské politiky je to role mostu mezi vámi krajany v zahraničí a domácím českým prostředím. Není to role úplně jednoduchá, což si můžete pravděpodobně také velmi dobře představit, protože každá strana má svá očekávání, své znalosti a názory. Na druhé straně má ale MZV to privilegium, že má autentický přístup k názorům obou stran. Tyto postoje a názory je třeba mezi oběma stranami navzájem komunikovat, což opět vyžaduje svůj díl pečlivosti, protože je samozřejmě důležité, aby taková komunikace byla správně pochopena. Rád bych se proto blíže vrátil k roli MZV jako exekutivního prvku.

Včera se již částečně hovořilo o nástrojích, které má MZV k dispozici, aby mohlo plnit svoji roli. Za prvé máme oddělení zvláštního zmocněnce, nyní se jmenuje krajské oddělení. Za druhé máme Program podpory kulturního dědictví, což je hlavní finanční nástroj, prostřednictvím kterého se k vám dostávají hlavní finanční podpory státu. Ten se nám podařilo v minulém roce zdvojnásobit, tedy skutečně navýšit o 100 % z původních 21 milionů korun na současných 42 milionů. K čerpání se ještě vrátím, ale již nyní mohu říci, že jsem u vás ve vedení spolků a škol skutečně pocítil, že po letech obav se jedná mezi krajany i o znatelnou úlevu, že financí na krajské aktivity a projekty ve světě je po letech konečně zaslouženě více. Navíc mělo toto navýšení i praktickou pozitivní zpětnou vazbu i pro nás, neboť tato úleva je cítit i z vašich krajských žádostí, které jsme obdržely pro rok příští 2022. Téměř všechny návrhy projektů jsou velice autokriticky a dobře postavené, a jsou především konkrétní. Za tento kvalitativní posun vám děkuji.

Třetím nástrojem, o kterém bych rád ještě hovořil, je Meziresortní komise pro Čechy žijící v zahraničí. Zde je role MZV koordinační. Představte si ji nejnázorněji tak, že veškerou komunikaci a podněty, které od vás ze zahraničí přicházejí, se snažíme předávat a rozdělovat mezi ostatní resorty české exekutivy, tj. mezi ostatní ministerstva dle jejich věcné působnosti. Obraz českého krajanství má dodnes možná jednu slabinu, o které se tady vlastně včera již nepřímo zmínili někteří předchozí vystupující. A já bych zde nejráději navázal na to, co říkal pan doktor Stanislav Brouček, ale také na to, o čem hovořila paní profesorka Eva Zažímalová,

předsedkyně Akademie věd ČR, moderátor včerejšího panelu pan velvyslanec Petr Kolář, případně co také naznačil pan Miloš Vystrčil, předseda Senátu PČR a samozřejmě i ostatní vystupující. Jedná se o poznatek, že celá oblast krajanství je poznamenána určitým nepochopením majoritní české veřejnosti toho, co je obsahem krajanství. Vy to samozřejmě víte, vy jste lidé, kteří žijí v zahraničí. Já sám jsem po mnoha letech, kdy se věnuji této práci, ať již v ústředí nebo v zahraničí na velvyslanectvích, kde mohu spolu s vámi zažívat stejný pocit, nabyt přesvědčení, že skutečné krajanství, nebo chcete-li skutečné češství, může vykvést skutečně jen a pouze v zahraničí. A to možná právě je ten základní důvod ne vždy plného pochopení ze strany většinové české společnosti, která žije svůj život doma, uvnitř vlasti.

Krajanství pro jeho porozumění je třeba zažít osobně v zahraničí. Čechem se rodíte, ale krajanem, tedy tím jedincem, který češství cítí skutečně silně krajanickým způsobem, tím se teprve stáváte až vlastní osobní zkušeností. A pozor, není to teorie nebo pojem z historie. Je to praxí ověřená zkušenost u současných mladých lidí v zahraničí, se kterými hovořím. Je to čerstvě ověřená zkušenost krajanů, kteří jsou dnes v zahraničí např. pět nebo více let. Sami často teprve po několika letech přijdou a řeknou: „My ten pocit začínáme chápat až teprve nyní, po čtyřech a více letech.“ Je to bohužel tak, že tato zkušenost je zřejmě nepřenositelná a my se s tím budeme muset v naší práci nějak vyrovnat. Osobně si myslím, že krajanství je společensky skutečně silným příběhem, který vnitřně oslovuje všechny z nás, ať již žijeme doma nebo žijeme v zahraničí. A já věřím, že každý takový příběh má v sobě potenciál, aby oslovil i onu druhou stranu, která ho zatím osobně nezná.

Nabízí se zde proto prostor k zamyšlení společně s vámi, jakým způsobem váš krajanství příběh prezentovat uvnitř České republiky a většinové domácí společnosti. A osobně si myslím, že právě v tom je vaše síla a jádro vašeho vnitřního bohatství – je to vaše bohatá invence, se kterou můžete přijít nejvíce právě vy sami. My se společně s vámi budeme snažit tento krajanství příběh přepsat do české reality. Věřím, že pak jednoho dne dojde i k snazšímu pochopení krajanství u domácí společnosti i k pochopení toho, proč usilujete o řadu věcí, které např. někdy pro domácí českou společnost nejsou úplně snadno pochopitelné ihned na první pohled. Další věcí je, že společnost, ale i veřejný a mediální prostor jsou v tomto směru často stále ještě, i třicet let po Sametové revoluci, plně zavádějících polopravd nebo klišé o krajanství, které nemají oporu v žádných faktech. MZV se snaží o jejich rozklíčování a oddělení faktů od těchto polopravd a mýtů. A myslím si, že právě to je další věc, která by měla být obecně zájmem a předmětem celospolečenské diskuse. My se budeme snažit váš skutečný krajanství příběh posouvat pravdivě dál, aby byl dobře pochopen a dobře oceněn ze všech úhlů jak doma, tak v zahraničí.

Při přípravě nového rámcového programu a při žádosti o navýšení krajanství darů jsme vypracovali v minulých dvou letech poměrně detailní racionální analýzu toho, čím a jakým způsobem krajanství komunita dnes přispívá k vnitřnímu chodu a prosperitě naší moderní země – společné vlasti. Kromě stránky finanční v oblasti, která je skutečně výrazná, je to stránka sociální, někdy proto hovoříme o tzv. sociálních remitencích. Jedná se o na první pohled neviditelný, ale významný přínos, který vkládáte vy sami do širokého spektra profesních i kulturních činností a aktivit právě díky své vlastní zahraniční zkušenosti. Svou zkušenost tak a promítáte i do dění v České republice. I v jejím důsledku se pak Česká republika stává postupně více konkurenceschopnou, a co je zajímavé, stává se více konkurenceschopnou jak doma, tak také opět v zahraničí. To znamená, že tento přínos, tato vazba se několikrát zhodnotí, promítá se jak doma, tak v zahraničí. Na jasném zviditelnění

této, na první pohled méně zřejmé, ale ve skutečnosti o to významnější vazby, musíme nyní dále společně pracovat.

Myslím, že prokázání fungování této vazby bylo nakonec Českou vládou správně pochopeno. Nakonec i proto došlo k zdvojnásobení krajanství financování. Jsme rádi, že tyto prostředky podpory užíváte v zahraničí k tomu účelu, ke kterému jsou určeny, to znamená k rozvoji krajanství a školských činností, které váš vztah k vlasti posilují. Role státu je zde významná a nenahraditelná. My samozřejmě nepřidělujeme nikomu peníze na bílo šek, ale vždy pečlivě vyhodnocujeme všechny vaše projekty. Jen pro vaši informaci. Mezi letošními krajanstvími žádostmi o podporu na rok příští 2022 evidujeme 303 spolků z 55 zemí světa, dohromady přes 750 projektů. Jsem velmi rád, že těžiště této činnosti spočívá především v novodobé vlně českého krajanství, tj. většinou v českých krajanstvích školách. Dokazuje to, že krajanství není jen otázkou historie. Celá jedna třetina žádajících subjektů jsou dnes totiž školy nebo spolky s výukou českého jazyka.

To je důkaz a jasná sázka na mladou generaci, která se ocitla v zahraničí nezaopatřená ve zcela nových podmínkách a bez tradiční infrastruktury, jak o tom včera hovořil pan doktor Brouček. Je to důsledek nové doby a svobody cestování a pohybu, a potvrzení toho, že česká komunita se dále vyvíjí i po roce 1990. My dnes potřebujeme mít jednotnou krajanství komunitu v zahraničí, která dokáže sama sebe jasně definovat ve vztahu k vlasti. Jak zmínil včera i pan náměstek Smolek, budeme na MZV hledat, jak nadefinovat tento vztah i uvnitř českého právního systému. Již dnes není pochyb o tom, že to bude vazba pro českou společnost jako celek výhodná. Tuto otázku neřešíme sami. Řeší ji stejně tak naši sousedé v okolních státech. Inspirujeme se proto i my okolními státy, které přistupují k vlastním krajanství komunitám podobným způsobem. Často jsou tyto státy v této chvíli v této věci v mnoha ohledech dále než my. Takže to berte možná jako i určitou kritiku do vlastních řad, ale naším společným úkolem je, abychom byli i my na úrovni rozvinutých evropských zemí 21. století.

V posledním bodě bych rád využil příležitosti konání této konference, abych vám takto společně představil globální obraz české komunity v zahraničí, jak ho vnímáme z pohledu MZV. Jak již bylo několikrát zmíněno, je vás, krajanů v zahraničí, ve světě přes dva a půl milionu. Podle některých našich kvalifikovaných odhadů a údajů je to dokonce i více. Celá jedna pětina z vás si uchovává v zahraničí s Českou republikou velice úzký a pravidelný kontakt. Tento kontakt je založený přímo na rodinných vztazích, častých a pravidelných návštěvách, ale často přímo také na občanství. Takže pokud jste se mě zde několikrát ptali na to, jaký je efektivní občanský potenciál u českých krajanů v zahraničí, tak odpovídám, že se podle našich kvalifikovaných odhadů se pohybujeme někde mezi půl milionem až šesti sty tisíci českých občanů v zahraničí. Pokud jde o rozdělení naší komunity ve světě a pokud byste se podívali na mapu světa, zjistili byste, že těžiště novodobého krajanství je na západ od hranic České republiky.

Je to především západní Evropa a USA. Zatímco naše krajanství komunita v USA je vůbec naší nejpočetnější komunitou ve světě, komunita v západní Evropě je tou naopak neaktivnější. To, proč je právě komunita v západní Evropě tou neaktivnější, je pravděpodobně dané geografickou blízkostí a tím pádem i větší praktickou možností promítnutí konkrétních benefitů z vazby na jazyk a kulturu zpět přímo do vlasti. Síla vazby krajanů z geograficky vzdálenějších míst je naopak často založena na silném emočním poutu. A tak máme

samozřejmě rovněž také velké moderní komunity v Austrálii a na Novém Zélandu, což jsou fenomény spíše novodobé, i když, a platí to především o Austrálii nejenom novodobé.

Pak jsou tu ale také komunity tradiční, na které rovněž nezapomínáme, ať se již nacházejí na východ nebo na jihovýchod od českých hranic. Máme zde na konferenci zástupce např. české komunity v Chorvatsku, Srbsku, Rumunsku nebo Ukrajině. MZV se snaží všechny své přístupy ke komunitám vyvažovat a přistupovat k našim komunitám rovnocenně. Tak, jak včera řekl ve svém projevu pan ministr Kulhánek, a řekl to i pan náměstek Smolek, úkolem české státní administrativy je zaměřit se nyní především na přítomnost a budoucnost. Znamená to, že i my se snažíme nastavit roli státu v souladu s moderním trendem prakticky, tj. především jako službu českým občanům v zahraničí nebo českým krajanům bez občanství. V tom nechceme dělat velký rozdíl. Nechceme vytvářet dělící linie, i když je samozřejmě, že určité právní rozdíly mezi oběma těmito skupinami zde zákonitě jsou. Jistě jste si jich vědomi i sami. Naš krajanový přístup je na MZV však v principu v tomto ohledu krajanové politiky co nejvíce spojující a společný.

Nejsilnější demografická a sociální skupina, která dnes představuje hlavní těžiště krajanových aktivit, jsou lidé, kteří podle našich statistik žijí v zahraničí kolem pěti až sedmi let, jsou ve věku od 26 do 45 let, přičemž z 75 % se jedná o sezdané nebo v partnerství spolu žijící osoby, které z dalších cca 70 % vychovávají v zahraničí rovněž své děti. Předávání naší vize a vztahu ke krajanství skrze péči o děti je ve skutečnosti dnes už jen jedinou cestou, jak uchovat českou komunitu v zahraničí i do budoucna. Já jsem vám proto velmi vděčný za to, že se o tuto roli staráte aktivně, a že za tuto roli sami dobrovolně nesete i největší část vlastní osobní odpovědnosti. Rovněž já si skutečně myslím, že ty ideje, na kterých je naše společnost založená, by měl každý z nás prezentovat především skrze naše vlastní postoje.

Děkuji za váš čas, za vaši návštěvu Prahy a věřím, že budeme i nadále v tak aktivním kontaktu.